

10. Кандић Л. Уставноправни развој кнежевине и краљевине Србије (до 1918 године) // Уставни развој Србије у XIX и почетком XX века (зборник радова) / Уредник Миодраг Јовичић. – Београд : САНУ. – 1990. – С. 15–24.

11. Ustav Knjažestva Srbije Sultanski Hatišerif, 1838 године. : [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Sultanski-hatiserif-iz-1838.pdf>

12. История государства и права славянских народов: Учебное пособие / Автор-составитель И. Н. Кузнецов. – М.: Новое издание. – 2004. – 587 с.

13. Устав Књажества Србије из 1869 године. – Београд : Државна штампарија краљевине Србије, 1869. : [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Tematske_kolekcije/Srpski_ustavi/RA-ustav-1869#page/0/mode/1up

14. Устав Краљевине Србије из 1888. – Београд : Штампано у краљ српској државној штампарији, 1888. : [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Tematske_kolekcije/Srpski_ustavi/RA-ustav-1888#page/0/mode/1up

Стаття надійшла до редакції 15.11.2017

УДК 342.74

Трошкіна Катерина Євгенівна
*асистент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЗУНР З ПИТАНЬ ГРОМАДЯНСТВА

Стаття присвячена аналізу основних нормативно-правових актів, прийнятих в період існування ЗУНР, які регулювали основні питання громадянства. Відзначається, що основним законодавчим актом в досліджуваній період був Закон «Про право горожанства на Західній Області Української Народної Республіки» від 8.04.1919 р. Проаналізовані основні положення закону, який здійснював правове регулювання таких важливих аспектів громадянства як умови його набуття; відмови від нього; порядок оформлення громадянства; набуття громадянства державними службовцями та іноземцями. Увагу приділено і підзаконним актам з питань громадянства в період існування ЗУНР.

Ключові слова: ЗУНР, інститут громадянства, правовий статус особи, зв'язок особи з державою, права та обов'язки.

Troshkina K.E. NORMATIVE LEGAL ACTS OF ZUNR ON CITIZENSHIP

The article is devoted to the analysis of the basic legal acts adopted during the period of the ZUNR's existence, which regulated the main issues of citizenship. It is noted that the main legislative act during the investigated period was the Law "On the right of citizenship in the Western region of the Ukrainian People's Republic" of 8 April 1919. The article analyzes the main provisions of the law that regulates such important aspects of citizenship as the conditions for its acquisition; refusal of it; the procedure for registration of citizenship; the acquisition of citizenship by civil servants and foreigners. Attention is also given to by-laws on citizenship issues during the period of the ZUNR.

Key words: ZUNR, institute of citizenship, legal status of a person, connection of a person with the state, rights and obligations.

Постановка проблеми. Інститут громадянства є одним з найбільш важливих та значущих у правовій системі, одним з основних атрибутів державності. Статус громадянина певної держави наділяє особу визначеним обсягом прав, свобод та обов'язків, захищає її права як всередині держави, так і поза її межами.

Саме досліджуваний інститут сприяє національній ідентифікації особи, забезпеченню її правового зв'язку з державою, зумовлює наявність та обсяг її прав і обов'язків. Становлення інституту громадянства відбувається в період формування держави, прояву її самостійності та незалежності. Таким для України стали буремні роки Української революції 1917-1921 рр. Українська влада – Центральна Рада, Гетьманат, Директорія, Українська Національна Рада, не дивлячись на різні політичні режими та форми правління, були однотайні в своєму рішенні запровадити інститут громадянства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія ЗУНР, державотворчі процеси на її території, політичний розвиток новоствореної держави, військові операції проти більшовицьких військ та польської окупації знаходяться в колі зору багатьох науковців, зокрема: П.Гай-Нижника, О.Мироненко, О.Реєнта,

С.Кобути, М.Карпенка, К.Кондратюка, М.Литвина, М.Луцького, М.Лозинського, М.Мацькевича, М.Сеньківа, Б.Тищика, І.Терлюка, Р.Тимченка, В.Чорноус, І.Хоми та інших. Ними широко розкриваються процеси створення і розвитку національної держави на західноукраїнських землях Австро-Угорської імперії, заснування основних державних інституцій, перебіг військових дій. Однак поза увагою залишається науковий аналіз становлення інституту громадянства, який був тісно пов'язаний із створенням ЗУНР та формуванням її демократичних засад.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження становлення, сутності і правової природи інституту громадянства в Західноукраїнській Народній Республіці.

Виклад основного матеріалу. Восени 1918 р. на території українських земель йшов активний процес державного будівництва. В результаті розпаду Австро-Угорської імперії та поразки країн Четвертого союзу у Першій світовій війні, пригноблені народи виступили з вимогами самостійного вирішення своєї подальшої долі.

Після проголошення 18 жовтня 1918 р. маніфесту у Львові на зборах українських послів австрійського парламенту, галицького та буковинського сеймів, делегатів від усіх політичних партій Галичини і Буковини, представників духовенства на чолі з митрополитом Андреем Шептицьким було обрано Українську Національну Раду як політичного представника українського народу в Австро-Угорщині з президентом Євгеном Петрушевичем.

У Статуті Української Національної Ради проголошувалось: що Українська Національна Рада має право і обов'язок: а) проголосити іменем українського народу його право на самовизначення та вирішити державну долю всіх областей, що заселені цим народом; б) прийняти усі постанови та заходи репрезентативного, законодавчого та адміністративного характеру, щоб своє рішення провести в життя [1, с.353]. Наступного дня, 19.10.1918 р., Прокламація Української Національної Ради постановила:

«1) Ціла етнографічна українська область в Австро-Угорщині, зокрема Східна Галичина, з граничною лінією Сяну з влученням Лемківщини, північно-західна Буковина з містами Чернівці, Строженець і Секрет та українська полоса північно-східної Угорщини – творять одно цілу українську територію.

2) Ця українська територія уконституується оцим як українська держава. Постановляється поробити підготовлені заходи, щоби рішення це перевести в життя» [2, с.356].

13.11.1918 р. прийнято «Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої Австро-Угорської монархії», в якому вказувалося, що «держава, проголошена на підставі права самовизначення народів Українською Національною Радою у Львові дня 16 жовтня 1918 року, обіймаючи весь простір бувшої австро-угорської монархії, заселена переважно українцями, має назву Західно-Українська Народна Республіка» [3, арк. 169]. Територіальними межами новоутвореної держави стали українські етнічні землі: Галичина, Буковина, Закарпаття. Артикул IV «Державне заступництво» проголошував: «Права влади іменем Західно-Української Народної Республіки виконує весь її народ через своє заступництво, вибране на основі загального, рівного, безпосереднього тайного і пропорціонального права голосування без різниці пола. На сій основі мають бути вибрані установчі збори Західно-Української Народної Республіки. До часу зібрання установчих зборів виконує всю власть Українська Національна Рада і Державний Секретаріат». Вказаний Закон містив 5 артикулів [4]. Питання громадянства, права та обов'язки громадян ЗУНР не регламентувалися.

15.11.1918 р. у львівській газеті «Діло» було опубліковано роз'яснення до цього закону. У ньому проголошувалося, що «сувереном є цілий народ. В Народній Республіці не може бути пануючих і поневолених, упривілейованих і упосліджених. Всі горожани без різниці мови, віри, стану, пола є рівні, вільні горожани» [5]. Новоутворена держава, за своєю формою, на погляд Л.Окіншевича, «заповідала стати модерною державою парламентарно-республіканського типу» [6, с.192]. Представник української діаспори, історик права К.Костів, вважав, що була проголошена повна всенародна парламентарна демократія як основа державного режиму [7, с.163].

16.11.1918 р. Українська Національна Рада ухвалила «Закон про тимчасову адміністрацію областей Західноукраїнської Народної Республіки», відповідно до якого усі місцеві органи управління підпорядковувались Державному Секретаріату у Львові як найвищій державній інстанції [8, с.13].

На західноукраїнських землях була залишена правочинність нормативних актів імперії, якщо вони відповідали державності ЗУНР; адміністративні установи були підпорядковані Державному секретаріату; запроваджена посада повітового комісара, який видав повітовими військовими командами й громадськими комісарами у населених пунктах [9, с. 16].

Закон про тимчасову адміністрацію областей Західноукраїнської Народної Республіки продовжував дію усіх законів Австро-Угорської імперії, але лише тих, що не суперечили ідеям державності ЗУНР. Продовження чинності австро-угорських законів на території ЗУНР означало, що і питання громадянства до прийняття відповідного закону, будуть регулюватись нормами австро-угорського законодавства.

До питання оформлення українського громадянства ЗУНР звернулася навесні 1919 року, а відповідний Закон «Про право горожанства на Західній Області Української Народної Республіки» ухвалила 8.04.1919 р. [3, арк. 99-99 зв.], у Вістнику державних законів і розпорядків ЗО УНР закон був надрукований 5.05.1919 р. і вступив у дію з дня його опублікування [10].

У Законі встановлювалися умови набуття громадянства; відмови від нього; порядок оформлення громадянства та ін. Так, громадянином ЗУНР вважалася кожна особа, яка у день оголошення Закону мала право приналежності до однієї з громад краю. Громадянство не набувалося у разі подання дорослою особою заяви про набуття іноземного громадянства до встановленого строку (20.05.1919 р.) від свого імені і від імені неповнолітніх дітей. Заява могла бути як прийнятою, так і не прийнятою. Набуття особою правового статусу «чужинця» надавало можливості у будь-якій час виїхати за межі ЗУНР; залишення у краї у статусі чужинця, забезпечувало останньому захист і опіку. Рішення про надання громадянства ЗОУНР приймав Державний Секретаріат. Заява про відмову від громадянства не приймалася, якщо органи влади вважали, що «заявляюча сторона сею заявою хоче лише ухилитися від громадянських обов'язків» [3, арк.99].

Закон «Про право горожанства на Західній Області Української Народної Республіки» від 8.04.1919 р. встановлював: «Особи, які мають право громадянства на основі законів виданих УЦР, є одночасно громадянами цілої Української Народної Республіки і громадянські права й обов'язки в Західній Області УНР виконують на рівні з усіма громадянами, коли одна з громад цієї Области прийме їх у свій зв'язок відповідно до зобов'язуючих у тій Області постанов про надання громадянської приналежності» [11].

Набути громадянства могли іноземці та особи, які «не мають права своїни», але постійно проживають щонайменше останні 5 років в одній із громад Західної Області Української Народної Республіки. Причиною відмови у набутті громадянства не могла бути перерва або зміна місця проживання через військові події.

Як і усі попередні закони з питань громадянства, що були ухвалені в період Української революції 1917 – 1921 рр., Закон «Про право горожанства на Західній Області Української Народної Республіки» від 8 квітня 1919 року забороняв подвійне громадянство. Зокрема, в п. 5 було зазначено, що особи, які мають громадянство іншої держави та «мають своїни в одній з громад Західної Області Української Народної Республіки і далі мешкають на тій області», не можуть через іноземне громадянство отримати українське.

Заяви на отримання українського громадянства могли складатись як усно, так і письмово в повітах за місцем проживання. Недієздатні особи могли подати заяву через своїх опікунів.

Відповідно до п.7 Закону, особи, які подавали заяви вірності, звільнялись від «стремплевих виплат та належностей», тобто вони звільнялись від податку на судові документи, урядові акти тощо. А заяви на отримання громадянства підлягали, крім такого податку, ще й оплаті в сумі «від 100 – 2000 К.» залежно від «маєткової власності патента» (особи, яка зверталась із заявою – авт.) [10].

Одночасно із законом були прийняті розпорядження з переліком спеціальних вимог до службовців державних інституцій. Ними встановлювалися такі основні вимоги:

1) державними службовцями могли бути лише громадяни ЗОУНР віком до 40 р., які мали «бездоганну поведінку», володіли українською мовою та мовою хоча б однієї з національних меншин;

2) ними не могли стати особи, які притягались до кримінальної відповідальності, вчинили проступки проти публічного порядку чи моралі, а також корисливі особи, неоплатні боржники і деморалізуючі громадськість особи;

3) для кандидатів в державні службовці встановлювалося обов'язкове однорічне стажування із складанням усного і письмового іспиту із законодавства, вміння ним користуватися, скласти відповідні документи, знати своїх права та обов'язків [12, с. 600]. Як можна побачити, наявність громадянства ЗУНР була однією з найважливіших для набуття особою статусу державного службовця.

Закон ЗУНР «Про право горожанства на Західній Області Української Народної Республіки» вперше встановлював право громадянства українців на своїй етнічній території, вони вперше проголошувалися українськими громадянами, а не громадянами чужої для них держави – колишньої Австро-Угорської імперії.

10 квітня 1919 р. був підписаний Розпорядок Державного Секретаріату внутрішніх справ про право громадянства, яким були внесені певні уточнення основних положень Закону. Зокрема, вони стосувались практичної реалізації норм отримання та набуття громадянства ЗУНР. Відповідно до §1 Розпорядку заяви про набуття громадянства іншої держави, а також «заяву вірності» можуть подавати всі особи незалежно від статі та сімейного стану, окрім недієздатних осіб [13, с.337 – 338].

Жінки та діти набувають громадянство відповідно до заяви чоловіка, батька або неодруженої жінки. Усі інші особи подають заяву самостійно (§ 2).

Окремо описувався порядок отримання українського громадянства державними службовцями (§

3). Особи, що перебувають на державній службі в ЗУНР повинні складати «службове приречення» у державних повітових комісаріатах. При цьому, вказувалось, що державний повітовий комісаріат ніяким чином не може тиснути на колишніх державних службовців щоби вони склали присягу на вірність українській державі.

Кожний державний повітовий комісаріат повинен був до 20 травня 1919 року подати громаді список осіб, які склали присягу на вірність і відповідно тих, хто відмовився, а також тих, хто виявив бажання набути іноземного громадянства.

У заявах необхідно було вказувати особисті дані: ім'я особи, час і місце народження, приналежність, стан, професію та місце постійного проживання.

ЗУНР протягом свого існування також мала дипломатичні місії за кордоном, що, по-перше, означало, що вона була визнана на міжнародній арені (а якщо визнана держава, то визнавались і її громадяни), а, по-друге, питання громадянства вирішувались не лише у територіальних межах держави, а й поза ними на території дипломатичних консульств та представництв.

16 лютого 1919 р. був виданий Розпорядок Державного Секретаріату внутрішніх справ спільно з Державним Секретаріатом військових справ «Про перепустки і паспорти цивільним особам для подорожі за кордон». Ст. 1 запроваджувалось обмеження для цивільних осіб при пересуванні як територією держави (навіть у межах одного повіту), так і поза її межами. Посвідчення громадянина видавалося повітовим комісаром і повинно було містити такі відомості про особу: прізвище та ім'я, посада і статус особи, місце її постійного проживання, а також детальний опис зовнішності (рік і місце народження, зріст, опис рис обличчя, колір волосся, очей, форма носа, рота та наявні особливі прикмети) [14].

Аналіз положень даного Розпорядку дає можливість стверджувати, що в ЗУНР були передбачені такі документи, що посвідчували особу: посвідчення особи для внутрішнього переміщення в межах держави, посвідчення для поїздок за кордон (закордонні паспорти), а також посвідчення для поїздок до УНР. Усі вони відрізнялись відомостями про особу, що їх отримувала та які повинні були фіксуватись у них.

Так, для так званого внутрішнього посвідчення громадянина ЗУНР фото, як обов'язковий його елемент, не вимагалось, здійснювався звичайний опис рис зовнішності конкретної людини.

Ст. 11 Розпорядку визначала, що таким видом документу, який посвідчує особу, як закордонний паспорт, є основним видом документу, з яким можна було виїздити за межі держави (крім Наддніпрянщини). Для його отримання необхідно було надіслати письмове звернення до Державного секретаріату закордонних справ, у якому обов'язково слід вказати мету та місце подорожі. У закордонних паспортах, на відміну від внутрішніх, відбувалась ідентифікація особи за допомогою фото.

У посвідченнях для поїздок між різними повітами, крім вказаних вище відомостей про особу та опису рис її зовнішності, обов'язково вказувався регіон, куди подорожує особа та мета подорожі. Для поїздок у Наддніпрянську Україну необхідний був окремий вид посвідчення.

Ще однієї відмінністю між усіма видами посвідчень особи в ЗУНР була їх вартість. Розпорядок містив такі положення відносно цього: посвідчення, які видавались військовими урядами у прифронтових регіонах чи з військовою метою поїздки, були безкоштовними, посвідчення для пересування в межах держави коштували 5 крон, а для поїздок в Наддніпрянську Україну – 10. Вартість закордонного паспорта становила 35 крон.

З квітня 1919 р. були внесені доповнення та зміни до Розпорядку «Про перепустки і паспорти цивільним особам для подорожі за кордон. Відповідно до п.1 знижувалась вартість отримання посвідчення громадянина для селян і міщан, що не займалися торгівлею на 1 к., для інших – на 2 к. Особи, що відвідують родичів, що перебувають на військовій службі, від сплати взагалі звільнялись.

Важливим доповненням Розпорядку було введено кримінальної відповідальності за спекуляцію з надання посвідчень громадянам. За такі протиправні діяння передбачалось покарання у вигляді арешту до 8 діб або штрафом у розмірі до 800 крон [13, с.329 – 330].

Для організації роботи дипломатичних місій з вирішення питань видачі паспортів громадянам ЗУНР закордоном, був розроблений розпорядок «Про організацію роботи паспортних відділів для представництв ЗУНР» від 1.09.1920 р. Основним завданням відділу встановлювалася видача паспортів своїм громадянам, продовження та припинення їх дії. Зазначалося, що кожен, хто перетинає кордон ЗУНР чи то громадянин чи то іноземець, повинен мати при собі паспорт, який є підтверджуючим особою документом. Легітимаційні карти, робітничі книжки тощо, не мали ніякої юридичної сили (арт 5) [15].

Встановлювався зразок паспорта, в якому повинні були бути всі необхідні відомості про особу та обов'язково її фото з печаткою на ньому (печатка ставилася таким чином, щоб половина її була на фото, а половина на самому паспорті). Власник паспорта засвідчував на своєму фото підпис в присутності органу, що видає документ. Паспорт був індивідуально визначеним документом, куди могли вписуватись тільки діти до 14 років.

Українці для перетину кордону могли отримувати й закордонні паспорти, які підтверджували їх

громадянство за межами української території. При кожному перетині кордону у паспорті громадянина ЗУНР ставилася відповідна відмітка. Паспорт видавався на три місяці, а у виняткових випадках і на більш тривалий термін [15, арк 19 – 22]. Закордонними паспортними відділами ЗУНР візувалися паспорти іноземців.

Зауважимо, що право повернення на українську територію мали приватні особи як польської національності, які перебували у Львові і бажали зі своїми родинами переїхати на українську територію, так і особи інших національностей. Після укладення українсько-польської угоди на підконтрольну ЗУНР територію виявили бажання переїхати 75 сімей осіб єврейської, польської та української національності разом із своїми сім'ями [16].

Бажання повернутися на українську територію можна проілюструвати таким фактом з газети «Український голос», яка видавалась в той час в ЗУНР. Так, у номері від 17 квітня 1919 року була надрукована замітка під назвою «Під польською окупацією», в якій описувалось складне становище українського населення Полісся та Підляшшя, насильницькі дії з боку поляків над українськими селянами, які «хотять їх зробити поляками та строго карають тих, хто лічить себе Українцями» [17]. Усі громадяни Холмщини, що повертались на свою батьківщину після евакуації 1915 р. не мали громадянських прав і права на землю протягом 6 місяців. І лише після спливу зазначеного терміну, за умови що особи не будуть помічені у ворожих виступах проти польської влади, їм надаються громадянські права та право на землю [17].

Чинність закону про громадянство ЗУНР була короткочасною, що зумовлювалося нетривалим її існуванням. Варто відмітити, що в історичній літературі йде дискусія стосовно визначення хронологічних рамок існування Західноукраїнської Народної Республіки. Називаються 1918-1923 рр., а також 1918-1919 рр. К.Кондратюк зауважує, що «... державність на західноукраїнських землях не була повністю ліквідована з моментом польської окупації Східної Галичини. Вона існувала й надалі та уособлювалась не лише в екзильному уряді у Відні, а й в політичних організаціях у краї, які підтримували політику цього уряду, ігноруючи польську владу». Посилаючись на наукові розвідки О.Зайцева, він називає ці сили: спільний фронт трьох галицьких партій – трудової, радикальної, християнсько-суспільної; Руський виконавчий комітет; розгалужена мережа громадських організацій; підпільні збройні сили – УВО та угруповання галицьких військовиків. Проте політичні сили Галичини пішли різними шляхами і вже ніколи не досягли такого рівня національної солідарності, як це було у часи ЗУНР [18, с. 711].

Науковцями наводяться численні причини поразки ЗУНР, серед них, нестабільність і занепад західноукраїнської державності, збройна інтервенція з боку Польщі та інших держав, розруха народного господарства, відсутність відповідних матеріальних ресурсів та фахівців з різних галузей діяльності [19, с. 143]. Але головною причиною поразки ЗУНР називаються зовнішні чинники. К.Кондратюк вважає, що невдача була «... зумовлена не тільки переважаючою силою поляків, але й позицією Румунії, Росії, Угорщини і що дуже важливо – країн Антанти. Англія і Франція з готовністю надавали збройну й дипломатичну допомогу новоствореним у Східній Європі національним державам, однак відвернулася від галицьких українців і стали на бік Польщі. Попри існування внутрішніх недоліків, ЗУНР могла б їх побороти, якби зовнішньополітична ситуація була б більш сприятливою» [18, с. 715]. Серед зовнішніх факторів С.Макарчук на перше місце ставить поразку Галицької армії від російсько-більшовицької армії, і вже на друге місце ставить поразку від переважаючої в озброєнні, оснащені, матеріальному забезпечені, польських військових сил [20, с. 184-185].

Висновки. Отже, ЗУНР в період Української революції 1917-1921 рр. стала прикладом нетипового державотворення, за якого західноукраїнське населення задалегідь було підготовленим до боротьби за незалежність, а політичними діячами сформовано органи виконавчої влади ще до її отримання. Становлення інституту громадянства в ЗУНР проходило майже одночасно з формуванням демократичної та політичної системи у новоствореній державі.

Закон «Про право горожанства на Західній Області Української Народної Республіки» здійснював правове регулювання таких важливих аспектів громадянства як умови його набуття; відмови від нього; порядок оформлення громадянства; набуття громадянства державними службовцями та іноземцями. Було вирішено питання з видачі паспортів громадянам ЗУНР закордоном. Не тривале, короткострокове існування ЗУНР перервало подальше формування та розвиток інституту громадянства на західноукраїнських землях.

Список використаних джерел:

1. Статут Української Національної Ради, прийнятий у Львові (18 жовтня 1918 р.) // Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник. – Київ: Юринком Інтер, 2003. – 656 с.
2. Прокламація Української Національної Ради (19 жовтня 1918 р.) // Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник. – Київ: Юринком Інтер, 2003. – 656 с.
3. ЦДАВО України. Фонд 3505. Опис 1. Справа 35. 220 аркушів.
4. Лозинский М. Галичина в рр. 1918 – 1920 / М.Лозинский. – Прага, 1922. – С. 45 – 46.

5. Діло. — 1918. — 15 листопада
6. Окіншевич Л. Вступ до науки про державу і право / Л.Окіншевич. — Мюнхен, 1987. — 223 с.
7. Костів К. Конституційні акти відновленої Української Держави 1917 – 1919 років та їхня політично-державна якість / К.Костів. — Торонто, 1964. — 186 с.
8. Павлишин О.Й. Формування й діяльність представницьких органів влади ЗУНР –ЗО УНР (жовтень 1918 – червень 1919 рр.): автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 07.00.01 «Історія України» / О.Й.Павлишин. — Л., 2001. — 20 с.
9. Реєнт О. Проголошення ЗУНР: проблема легітимації / О.Реєнт // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. — 2009. — Вип. 18. — С. 11-19.
10. Вістник державних законів і розпорядків Західної області Української Народної Республіки. — Вип.10. — Станіслав. — 5 трав. 1919. — С. 69- 70.
11. Стахів М. Західна Україна в державнім будівництві та обороні. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони 1918–1923 рр. / М.Стахів. — В 6 т. — Т. 4. — Скрантон, 1960. — 192 с.
12. Тищик Б. Західноукраїнська Народна Республіка: 1918-1923 / Б. Тищик, О. Вівчаренко. — Коломия, 1993. — 120 с.
13. Західно-Українська народна республіка. 1918 – 1923. Документи і матеріали. Том 2. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. — 712 с.
14. Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. — Вип.3. — Станіслав. — 2 берез. — 1919. — С. 13 – 14.
15. ЦДАВО України. Фонд 3698. Опис 1. Справа 2. 51 аркуш.
16. ЦДІА України у м.Львів. —Ф.146.-Оп.8.-СПР.3046. — Арк.76-76 зв.
17. Український голос. — Тернопіль. — 13 квітня 1919 року. — Ч.75.
18. Кондратюк К. Дискусійні питання історії ЗУНР / К.Кондратюк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. — 2009. — № 18. — С. 710 – 717.
19. Українська революція і державність (1917- 1920 рр.) / Т. А. Бевз [та ін.]. — К. : Парламентське вид-во, 1998. — 247 с.
20. Макарчук С. Українська республіка галичан. Нариси про ЗУНР. — Львів, 1997. — 192 с.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2017

УДК 351.743

Роман Вікторія Петрівна
здобувач Науково-дослідного інституту
публічного права

ОЗНАКИ ТА ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІНВАЛІД»

У статті здійснено дослідження термінологічного тлумачення поняття «інвалід». Проаналізовано наукові погляди з цього приводу та чинне законодавство. Акцентовано увагу на міжнародних правових актах в межах, який здійснено узагальнення поняття «інвалід» та окреслено його правовий статус. Акцентовано увагу на ототоженні поняття «інвалід» та «непрацездатний».

Визначено авторське бачення поняття «інвалід» та його ознак. Зазначено, що інвалідом можна вважати особу, яка має природжені або набуті протягом життя стійкі фізичні, психічні, інтелектуальні або сенсорні дефекти, вади або захворювання, що заважають їй повноцінно брати участь у суспільному житті нарівні із здоровими людьми, а також має офіційний документ, виданий органами державної влади, що підтверджує наявність інвалідності у конкретної особи.

Ключові слова: інвалід, непрацездатний, експертна комісія, свободи, права, людина, громадянин.

Roman V.P. FEATURES AND LEGAL DEFINITIONS OF THE TERM "INVALID"

The article explores the terminological interpretation of the term "invalid". Analyzed scientific views on this matter and the current legislation. Attention is focused on international legal acts within the limits that generalizes the concept of "disabled person" and determines its legal status. Attention is focused on the identification of the concept of "disabled" and "incapacitated."

The author's vision of the concept of "invalid" and its signs is defined. It is noted that a person who has congenital or acquired physical, psychological, or intellectual defects, defects or illnesses that prevent her from fully participating in public life on a par with healthy people can be considered a person with a disability, and also has an official document issued state authorities, confirming the presence of a disability in a particular person.

Key words: invalid, disabled, expert commission, freedoms, rights, person, citizen.